

## בעיית הדימוי העצמי: איך האדם אמור להעריך את עצמו?

היה פעם רב מכובד, שהיה אישיות מושלמת: גם תלמיד חכם, גם מסור לבני הקהילה וגם עניו ושפל שפוסע בשקט בין האנשים.

אחרי שנים של מסירות לקהילה, עניין אותו לדעת מה האנשים חושבים עליו. הוא החליט לארגן לעצמו טקס הלוויה, שבו ישכב על האלונקה והחברים הנכבדים יספידו אותו. ובכן, עטפו אותו בטלית, השכיבו על מיטה וכל בני העיר התאספו סביבו. המספיד הראשון סיפר בכאב על פרידה מאדם מתמיד, שלא הפסיק ללמוד תורה. השני נאנח עמוקות על לכתו של מנהיג שהיה מסור לבני הקהילה, והשלישי בכה בדמעות על האבא שהיה איש משפחה למופת.

פתאום הוא קם מהאלונקה וצעק: "רגע, מה עם הענווה? שכחתם להזכיר את הענווה המיוחדת שניחנתי בה..."

איך האדם אמור להעריך את עצמו? האם הוא אמור להכיר במעלות הייחודיות שבהן ניחן או להיפך, לבטל את ההישגים שלו? ניחן שמדובר בטיפוס מוצלח, מוכשר ומרשים – האם הוא אמור להיות מודע ליכולות העודפות שלו או לנהוג בענווה מזויפת<sup>1</sup> ולהדחיק את מעלותיו?

השאלה הזו נשאלת בעוצמה בפרשת השבוע. התורה משנה השבוע ממנהגה ומתייחסת באופן ישיר לאישיותו של משה רבינו. בעוד שבכל פסוקי התורה, אין תיאור ישיר אודות אישיותו הנשגבת של אדון הנביאים, השבוע חורגת התורה ממנהגה ומעניקה למשה 'מחמאה' אחת ויחידה:

### 1. במדבר יב,ג: והאיש משה ענו מאוד, מכל האדם אשר על פני האדמה.

משה רבינו היה עניו מוחלט, "מכל האדם אשר על פני האדמה". כדי לשבר את האוזן נאמר, שמשה היה יותר עניו מהנכה קטוע היד, ששוכב חסר מזל בשמש הקופחת על קרטון בתחנה המרכזית<sup>2</sup>.

וכל אחד תמה: מה פירוש הדברים? הרי משה עמד בזקיפות קומה מול פרעה והוציא את ישראל ממצרים? הרי משה עלה שלוש פעמים לשמים וחי שם באופן נשגב כמו מלאך אלוהי – וכיצד היה יכול להיות בו זמנית, עניו מכל האדם אשר על פני האדמה?!

הבה נציג את השאלה בשפה בוטה: כאשר משה רבינו מצא רגע פנוי וחלף לו הרהור על עצמו, האם הוא ידע שמדובר ב"מבחר המין האנושי", שלא היה כמותו ולא יהיה? אם ידע – כיצד היה יכול להיות עניו מכל האדם? ואם לא ידע – כיצד היה יכול לעמוד בתוקף מול פרעה<sup>3</sup>?

**לקוטי שיחות חי"ג/30:** הפסוק 'והאיש משה עניו מאוד' אינו מובן כלל: הרי הוא שקיבל תורה מסיני והקב"ה לימדו תורה ארבעים יום וארבעים לילה, ולפני זה הוציא את בני ישראל ממצרים, וה' אמר לו 'גם בך יאמינו לעולם'... ואיך שייך שיהיה עניו מכל האדם?

אנו רוצים לגעת היום בנושא מרתק, שהוא אחד מהמהפכות המשמעותיות שיצרה החסידות. הנושא הזה לא היה חשוב מעולם כמו בדור החולה והבלתי-מסופק שלנו.

<sup>1</sup> כת גאונים בעלי מוסר, היו נכנסים לחדר אפלולי ומבטשים את עצמם: "אני כלום, כלום, אפס מוחלט". פעם נכנס בחור צעיר והחל לומר על עצמו: "אני כלום". הפטיר אחד הגאונים בזלזול: "גם כן כלום"...  
<sup>2</sup> מאמרי חז"ל בענין **חשיבות הענווה**: תענית ז, שה' מניח את עצמו באנשים מכוערים. פסחים טו, ש"כל המתייהר חכמתו מסתלקת". עירובין יג "הלכה כבית הלל שנחמין ועלובים היו".  
<sup>3</sup> להוסיף מהתוועדות תשמב ג/1542, שדווקא שמואל הקטן, שהיה ידוע בענווה שלו, היה זה שתיקן את ברכת "ולמלשינים אל תהי תקוה". ולהעיר מגיטין נו ענותנותו של זכריה בן אבקולס, החריבה את בית אלוקנו.

א. חומש במדבר, הוא חומש חצוי. שתיים וחצי הפרשיות הראשונות שלו, הן מרוממות עד השמים: חונכים את המשכן, סופרים את עם ישראל, ובעיקר, מתחילים את המסע לארץ ישראל.

השבוע קוראים איך עם ישראל נפרד מהר סיני, בו שהה בשנה האחרונה ויצא לכיוון הארץ המובטחת. זה קרה בתאריך כ' באייר, שנה וקצת אחרי יציאת מצרים, עלה הענן מעל המשכן והעם יצא לדרך. משה רבינו נפרד בהתרגשות מחמיו, יתרו ושם פניו לארץ ישראל.

**2. במדבר י: ויהי בשנה השנית [ליציאת מצרים] בחדש השני בעשרים בחדש [כ אייר] נעלה הענן מעל משכן העדת ויסעו בני ישראל למסעיהם ממדבר סיני ... ויאמר משה לחבב בן רעואל המדיני, חותן משה, נסעים אנחנו אל המקום אשר אמר ה', אותו אתן לכם.**

הם לא הספיקו לנסוע יותר מיום אחד – וכבר הגיעה הנפילה הגדולה. מכאן פותחת התורה רצף של שנים וחצי פרשיות (בהעלותך, שלח, קרח) שבהן הם הולכים ומתדרדרים מדחי אל דחי: מתאוננים ומתאווים, מעשה מרים, מרגלים וקורח.

בהתחלה הם מורדים בה' בחטא "המתאוננים והמתאווים". אחר כך מרים מדברת סרה "בעבדי משה", בהמשך מואסים המרגלים "בארץ חמדה", ואחרון לא חביב, קורח מערער על המנהיגות של "משה ואהרן". הסוף המר נמצא בפרשת שלח, כשהם נענשים בעונש החמור ביותר: להתגלגל במדבר 40 שנה ושם למות.

וכאן עולה התמיהה, מה המסר עם שרשרת החטאים הזאת? מה רוצים לומר בכך על "דור דעה"?

תכלית הפרשיות הללו, להעביר מסר חשוב: **לא ביום אחד נעשים בעלי תשובה**. לא ביום אחד הופכים מעם של עבדים במצרים, לעם סגולה שמקיים תרי"ג מצוות. רק דרך **נסיונות, קשיים ותהיות** הופכים להיות **דבר אחד עם אלוקות**. מנפילה לקימה, ממשבר לתיקונו – מעמיקים את הקשר עם ה'.

**לקוטי שיחות יט/7: תכלית הגזירה להסתובב 40 שנה במדבר, לא היתה כדי להעניש אותם על חטא המרגלים, אלא לחשוף קשר עמוק עם ה'. זה קרה על ידי הנסיונות שהם עברו במדבר וה'תשובה' שהם עשו עליהם – שזה עורר אצל היהודים קשר עמוק עם אלקים ששום דבר לא יכול לפגוע בו. על דרך דברי הרמב"ם במעלת בעלי התשובה על הצדיקים, משום שהם טעמו את טעם הרע ודחו אותו.**

נסיון הוא סוג של סולם, שמעלה את האדם למעלה. וכשם שאי אפשר לעלות בלי לטפס בסולם, כך אי אפשר להתקרב אל ה' באופן אמיתי בלי להתאגרר בנסיונות. כך ידוע הסיפור על אותו מקורב שרצה לשאת גויה, והרבי אמר לו: 'אני מקנא בך', על העליה שתזכה לה מכח העמידה בנסיון.

הצרות הראשונות המסופרות כאן הן "מתאוננים ומתאווים". לאחר יום אחד של נסיעה, הם החלו לקונן בנוסטלגיה: "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם, את הקשאים ואת האבטיחים". רש"י מבהיר כי הם לא באמת קיבלו במצרים אבטיחים בחינם, אלא הכוונה היתה עמוקה הרבה יותר:

**3. במדבר יא: זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם ... רש"י: חנם מן המצות.**

קודם היינו עבדים בגוף, הם טענו, וחופשיים בנפש. ואילו עכשיו הפכנו להיות עבדים מוחלטים, חייבים בכל המצוות. הספרי מסביר כי הם התלוננו בעיקר על איסורי עריות, שהגבילו אותם במיוחד:

**פסוק י: וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו. מדרש ספרי: מהו 'בוכה למשפחותיו'? שהיו ישראל מצטערים, שאמר להם משה לפרוש מן העריות. מלמד ש[קודם לכן] היה אדם נושא את אחותו ואחות אביו ואחות אמו, ובשעה שאמר להם לפרוש מן העריות – היו מצטערים.**

משה רבינו שמע את התלונות – ונשבר. אחרי שנה של נסים בלתי פוסקים במדבר, אחרי המאורע הנשגב של מתן תורה והקמת המשכן, והנה הם מפקפקים בעצם הקשר עם ה'. משה פנה לה' והחל

לזעוק. "לא אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה כי כבד ממני". בתגובה, ה' הורה לו לבחור 70 נביאים, להאציל מרוחו עליהם והם יסייעו לו לנהל את העם.

מכאן הלכה והתפתחה פרשה נוספת – שהיא הנושא העיקרי שלנו: מעשה מרים.

ב. לאחר שמשה מינה את 70 הנביאים, ובמיוחד את השניים הנכבדים ביניהם, אלדד ומידד, היתה שמחה גדולה במחנה. כולם שמחו בשמחתם של הנביאים הנבחרים. אולם בקצה המחנה, עמדו שתי נשים ושוחחו ביניהן. אלו היו מרים הנביאה וגיסתה, ציפורה, אשת משה. ציפורה ביטלה את השמחה הגדולה ואמרה: 'מסכנים נשותיהם של אלו, כיון שעכשיו בעליהן יפרשו מהן, כמו שבעלי פרש ממני'.

מרים נדהמה! משה פרש מאשתו! בניגוד למצוה הראשונה בתורה - להקים משפחה. היא קראה מיד לאחיהם האמצעי, אהרן הכהן, וסיפרה לו את הדברים. מרים הוסיפה וטענה, כי מן הסתם משה עשה זאת כי הוא נביא, אבל גם אנחנו נביאים ואף אחד לא ביקש מאיתנו לפרוש מבני זוגנו.

**4. במדבר יב: ותדבר מרים ואהרן במשה על אודות האשה הכשית אשר לקח ... ויאמרו: הרק אך במשה דבר ה'?! הלא גם בנו דבר ה'! רש"י: כושית – בגימטריא יפת מראה ... כאדם הקורא את בנו הנאה – כושי, כדי שלא תשלוט בו עין הרע. 'על אודות האשה' – על אודות גירושיה<sup>4</sup>.**

מה באמת הפריע למרים? למה היא התערבה בעניניו האישיים של משה רבינו? הרבי ביאר פעם נקודה נפלאה (ראיתי בספר 'אל נשי ובנות ישראל'): מרים בערה במצות פריה ורביה. הרי כל הולדתו של משה רבינו, היתה בזכות הלהט של מרים בנושא הזה. כדברי הגמרא (סוטה יב), שעמרם עזב את אשתו, ומרים הקטנה החזירה אותם – וכך נולד משה. ובמילא גם עכשיו, 80 שנה אחרי, מרים עוד להטה באותו 'מבצע', ובמילא לא הבינה איך משה מוותר על המצוה ופורש מאשתו.

התורה מגיבה להם, במשפט הבא: **והאיש משה עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה.**

**רמב"ן: להגיד כי השם קינא לו בעבור ענוותו, כי הוא לא יענה על ריב לעולם ... כי הוא לא יבקש גדולה על שום אדם ... ואף על אחיו שהם חוטאים ומדברים עליו חנם. ובמדרש ספרי ... שבפניו של משה דיברו ... אלא שכבש משה את הדבר. ולכן הזכיר ענוותנותו שסבל ולא ענם וה' קנא לו.**

לדעת הרמב"ן, התורה רוצה להסביר כי ה' היה מוכרח להתערב לטובת משה. כיון שמשה לא היה **מגן על עצמו לעולם**. הוא היה כל כך עניו, שפשוט לא עשה ענין מזה שדיברו עליו וחדרו לעניניו הכי אישיים. ולכן ה' היה מוכרח להתגלות ולהגן עליו<sup>5</sup>.

ה' התגלה אל מרים ואהרן **פתאום!**, בלא הודעה מוקדמת. הם נבהלו והחלו לחפש מים להיטהר – וזה גופא היה התשובה לתמיהה שלהם אודות משה. עכשיו הם הבינו, מדוע משה נדרש לפרוש מאשתו, משום שהוא קיבל גילוי שכינה **כל הזמן**, ולכן היה חייב להיות טהור כל העת.

הסיפור מסתיים בכך, שה' הקפיד על מרים והיא הצטרעה כשלג, כדין מדברי לשון הרע<sup>6</sup>.

<sup>4</sup> **פרישה או גירושין:** בתחילת פסוק ג כתב רש"י, "שפירש משה מן האשה". ואילו בהמשך כתב: "על אודות גירושיה". הרבי מבאר (חי"ח/145) כי בהתחלה הוא רק פירש ממנה ואח"כ גירשה. ובאשר לתמיהת מפרשי רש"י, מהיכן למד רש"י שגם גירש אותה ולא רק פירש ממנה? מבאר הרבי שם כי למד זאת מכך שכתוב: "על אודות האשה הכשית" ולא 'אשתו הכשית'. מכאן שהיא כבר לא היתה אשתו.  
<sup>5</sup> אולם בלקו"ש כג/184 שזה היה הקדמה לדברי ה' במעלת נבואת משה, כיון שהנבואה היא לפי הענוה.  
<sup>6</sup> **מה היה החטא של מרים:** המפרשים מקשים, למה ה' הקפיד עליה? הרי רק רצתה את טובתו של משה ולא התכוונה לפגוע בו? וראה שוע"ר סימן קנ"י, שלשון הרע הוא רק **כשמתכוון לגנותו**: "המספר בגנות חבירו... הרי זה לשון הרע אם הוציאו בדרך לשון הרע **שנתכוין לגנותו**". וכן מקשה הרמב"ם בסוף הלכות טומאת צרעת: "התבוננו מה אירע למרים הנביאה, שדיברה באחיה שהיתה גדולה ממנו בשנים וגידלתו על ברכיה ... והיא לא דברה בגנותו".

וכאן אנו שבים אל מרכז השיעור ושואלים: איך אפשר להכיל את הניגוד הזה? כיצד משה יכול היה להיות מצד אחד, "איש אלקים", ומצד שני, עניו "מכל האדם אשר על פני האדמה", עד שכל אחד יכול לרכל על עניו האישיים והכי אינטימיים – והוא כלל לא ייפגע ויעשה מזה ענין?

ג. לפני שניגשים אל הענין עצמו, ראוי להבין תחילה **מהי הענוה**: איך זה בדיוק נראה?

הגמרא נותנת הגדרה מעניינת: 5. **חולין פט,א: נתתי גדולה לאברהם, אמר: ואנכי עפר ואפר. למשה ואהרן – אמרו: ונחנו מה. לדוד אמר: ואנכי תולעת ולא איש ... אמר רבא ואיתימא רבי יוחנן: גדול מה שנאמר במשה ואהרן, יותר ממה שנאמר באברהם, דאילו באברהם כתיב ואנכי עפר ואפר, ואילו במשה ואהרן כתיב: ונחנו מה.**

כלומר, אף שאברהם ודוד היו ענוים, אך בסופו של דבר הם **עסקו בעצמם** ברמה כלשהיא: הם אמרו שהם "עפר ואפר" או "תולעת". משה ואהרן לעומת זאת, אמרו: "ונחנו מה". כלום, **אין מה לדבר עלינו**. היו אומר, שעניו אמיתי **לא עושה מעצמו ענין**, הוא לא מהות דבר שצריך לנתח או לעסוק בו.

בזה מובן היטב, מה שראינו קודם שמשה לא ענה על כך שמרים דיברה עליו. כיון שהוא לא היה מציאות בעיני עצמו שצריך לרוץ ולהגן עליה. "אז דיברו עלי. נו, אני לא עשוי מזהב"...

רבינו הזקן נקלע פעם לביתו של מתנגד, ולפתע ראה ספר מונח תחת הארון. הוא התכופף וראה שזה הספר "נועם אלימלך". הרים הרבי את הספר ונישקו בכבוד. שאל הרבי את הרבי מי כתב את הספר? ענה לו: המחבר הוא אדם כזה, שאילו היית מניח אותו עצמו תחת הארון, לא היה עושה ענין...

יש לכך גם ביטוי חיובי נפלא: **במדבר כז: ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון ... וסמכת את ידך עליו ... יעש משה כאשר צוה ה' אותו ויקח את יהושע ... ויסמוך את ידיו עליו. רש"י: ויסמוך את ידיו – בעין יפה, יותר ממה שנצטווה, שהקב"ה אמר לו וסמכת את ידך והוא עשה בשתי ידיו.**

משה מינה כאן את המחליף שלו, ובדרך הטבע כל אחד מקווה בסתר לבו שהמחליף שלו יהיה פחות מוצלח ממנו. ואילו משה נתן ליהושע בעין יפה, עוד יותר ממה שנצטווה. זה ביטוי עצום של ענוה, של אדם **שלא עושה מעצמו ענין**. אני, המחליף שלי, נו, מיניה ומיניה יתקלס עילאה.

בתקופת המחלוקת עם סאטמר, היתה מורה חבד"ת שעבדה במונסי, וכאשר התלהטה המחלוקת, היא פוטר מעבודתה. היא נכנסה ליחידות והתלוננה על כך, שהמנהלת פיטרה אותה רק בשל היותה חבד"ת. הרבי לא הגיב על המלים האחרונות, ובמקום זה אמר: הרי עכשיו נמצאים באמצע השנה, והמורה החדשה שתיכנס במקומך, יקח לה זמן להכיר את הבנות ובינתיים תסתיים השנה. לכן כדאי שתרימי טלפון למנהלת ותעבירי לה אינפורמציה בסיסית על כל אחת מהבנות בכיתה, כדי שהמחליפה שלך תוכל להיכנס במהירות לענינים... (שמעתי מהרב יוסי ג'יקובסון).

וכעת, עולה ומתעצמת השאלה, איך מכילים את הניגוד הזה: כיצד אדם שהוא "מבחר המין האנושי", יכול להיות כל כך עניו ולחוש "ונחנו מה"?

---

מבאר הרבי (חי"ח/145, חכ"ב/8-67): בתחילת הפרשה הבאה, רש"י אומר ש"נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דיבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר". וכאן מעניין לשים לב, שרש"י מגדיר את הדיבור שלה כ"עסקי דיבה" ולא ממש לשון הרע.

כי אכן החטא של מרים היה שונה מ"לשון הרע": היא באה בכוונה טובה, אבל עסקה ברכילות, בהתערבות בנושאים אישיים שלא שייכים אליה. אם היו לה טענות על משה, היתה צריכה לפנות אליו ישירות ולשאל אותו ולא לערוך אסיפות משפחתיות עם אהרן. "עסקי דיבה".

ולכן ה' החמיר איתה, משום הנזק שהיא גרמה **לעצמה** (ולא למשה). העיסוק ברכילות, מנמיך את האדם ומרוקן אותו. דיבור הוא כח עצום, שמשפיע באופן מהותי על אישיות הדובר. ולכן העיסוק ברכילות, הנמיך את הרמה הרוחנית של מרים – ועל כך נענשה.

ד. זה היה אחרי חורבן הבית השני. ירושלים היתה הרוסה וחריבה, ותושביה חיו בצורה משפילה. רבי יוחנן בן זכאי צעד עם תלמידיו ביציאה מהעיר ופתאום ראו אישה צעירה רוכנת על הארץ ומנקה גללי בהמה. הם התקרבו אליה ורבי יוחנן צעק, שזה לא יאומן. הוא מכיר אותה היטב ואי אפשר להעלות על הדעת שהיא עובדת בעבודה נוראה כזאת. היא היתה בתו של נקדימון בן גוריון, העשיר האגדי של ירושלים ורבי יוחנן סיפר בכאב, שהוא זוכר את החתונה שלה, כשאבא שלה הבטיח מליון דינרי זהב עבור "תוספת כתובה" - וכעת היא התדרדרה לעבודה כזאת.

רבי יוחנן התעניין אצלה, איך הם ירדו מנכסיהם? היא השיבה בביטוי הירושלמי: "מלח ממון – חסר". כלומר, מי שרוצה למלוח ולהעשיר את ממונו – שיחסר ממנו לצדקה, ואילו אביה לא נתן מספיק צדקה ונענש. שואלת הגמרא, מה הכוונה שלא נתן צדקה והרי השטיחים שהיה צועד עליהם, היו נמסרים מיד למטרות צדקה?

עונה הגמרא בחמש מלים (כתובות 10, ב): "כדבעי ליה למעבד – לא עבד". כלומר, הוא אמנם נתן הרבה צדקה, אבל זה היה מעט ביחס ליכולות האגדיות שלו ולכן נענש.

לדעת חכמי המוסר, זאת מהותה של הענוה: היא הכרה תמידית בכך שאתה לא בסדר, כיון שאתה לא עושה מספיק ביחס ליכולות שלך. ואדרבה, ככל שהיכולות שלך גדולות יותר, כך אתה גרוע מכל אדם אחר שאין לו את היכולות הללו ולא יכול להגיע לאן שאתה אמור להגיע.

הענוה, אם כן, נובעת מהמחשבה על מה שאתה לא עושה, על הדברים שאתה חסר בהם ובמילא גרוע מכל אדם.

היסוד הזה מפורש באגרת הענוה המפורסמת ביותר בהסטוריה, אגרת הרמב"ן:

**6. אגרת הרמב"ן: אפרש לך איך תתנהג במדת הענוה ... כל אדם יהיה גדול ממך בעיניך. אם חכם או עשיר הוא ממך – עליך לכבדו, ואם רש הוא ואתה עשיר או חכם ממנו – חשוב בלבך כי אתה חייב ממנו והוא זכאי ממך, שאם הוא חוטא, הוא שוגג ואילו אתה – מזיד [משום שאתה חכם ממנו].**

בספר חובת הלבבות (שער הכניעה פרק י) מסופר על אדם שהפך להיות רב גדול. החברים שלו שאלו איך אסף סביבו כל כך הרבה תלמידים? הוא ענה, שהוא מרגיש גרוע מכל אדם שהוא פוגש. אם הוא פוגש אדם עשיר, חושב לעצמו: הנה אדם עשיר ובכל זאת ירא שמים, ואילו אני לא הייתי מצליח לעמוד בנסיון הזה. ואם פוגש אדם עני, חושב לעצמו: הנה אדם עני וירא שמים, ואילו אני לא הייתי עומד בנסיון הזה...

עד כאן גישת המוסר. אולם תורת החסידות, ביוזמת מחוללה, הבעל שם טוב הקדוש, הפכה את הקערה על פיה. הבעל שם טוב טען, שהדבר הנורא ביותר שיכול לקרות לאדם הוא, שיפחית בערך עצמו. שיראה את עצמו כאיש גרוע ולא שווה.

על כן, אדמור"י חב"ד מציגים גישה מקורית ומרוממת בענין הענוה. ניכנס לענין עם סיפור חריף:

האדמו"ר הראשון לבית גור, נודע בשם החידושי הרי"ם. כשהוא הסתלק לבית עולמו, מינו החסידים במקומו, תלמיד צעיר בן 19, שנודע בשם "שפת אמת". זו היתה מכה עבור החסידים המבוגרים, שחלקם היו מבוגרים ממנו פי שלוש וארבע. אחד החסידים אזר אומץ ושאל אותו, איך הוא מרשה לעצמו לקחת חסידות ענפה בגיל כל כך צעיר?

השפת אמת השיב בסיפור: איש אחד ניסה לטפס אל פסגת הר האוורסט. הוא עמל והתאמץ במשך חדשים, עד שעבר את כל הקשיים והגיע אל הפסגה. הוא הביט מסביב מלא גאווה על ההישג הגדול שרק מעטים מצליחים לו, ואז נדהם למראה עיניו. מול העיניים ישב ילד צעיר ואכל גלידה. הוא נדהם

איך הילד עשה את זה? כיצד טיפס את ההר? הביט בו הילד בחביבות ואמר: "לא טיפסתי את ההר, נולדתי כאן"...

אדם גדול הוא אינו מתעלם מהכשרונות שלו או משכנע את עצמו שהוא לא שווה כלום. אדם גדול יודע היטב את הגדלות שלו – אך זוכר ש**נולד איתה**. מישהו הניח לו את הכתר על הראש ובחר בו. וכיון שכך, הוא לא עושה מעצמו ענין, שהרי הגדולה איננה שייכת לו. אדרבה, הוא מלא בתחושת רצינות ואחריות, שהוא אכן יגשים את הציפיות של זה שנתן לו את המתנה.

הענוה איננה נוגדת את ידיעת המעלות, אלא אדרבה, נובעת מהן. ידיעת המעלות גורמת לאדם לחשוב על השליחות שלו בעולם!, על גודל האחריות המוטלת עליו לעשות את העבודה הכי טוב שאפשר. אפשר לומר, שאדם עניו דומה לסבל שסוחב יהלומים: הוא יודע שיש לו יהלומים ביד, ומתייחס אל משימת השמירה עליהם בחרדת קודש, ויחד עם זה אינו מתגאה, כיון שהם אינם שלו.

**לקוטי שיחות חי"ג/30:** למרות שמשה רבינו ידע את הטוב שלו שהוא גבוה במעלה מכל אדם, מכל מקום היה עניו מכל אדם, מפני שידע אשר כל מעלותיו הוא מה שניתן לו מלמעלה<sup>7</sup>... וחשב שאילו היו הכוחות הללו אצל אדם אחר, היה ג"כ במדרגה זו, ואפשר שהיה מגלה את הכוחות יותר ממנו<sup>8</sup>.

ההבהרה הזאת, חשובה מאין כמותה, משום שהתכונה המסוכנת ביותר היא ענוה מוטעית, שיש בה ביטול הערך העצמי. כך טען הבעש"ט:

**כתר שם טוב קמה:** שרוב ענוותנותו של האדם, גורם שנתרחק מעבודת השם יתברך. שמצד שפלותו אינו מאמין כי האדם [כמותו] גורם על ידי תפילתו ותורתו שפע אל כל העולמות, וגם המלאכים ניזונים על ידי תורתו ותפילתו. שאילו היה מאמין זה, כמה היה עובד ה' בשמחה וביראה מרוב כל... האדם ראוי לשים לב ולומר כי הוא "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה", וכל תנועותיו ועסקיו ודבורו והילוכו עושה רושם למעלה.

**אדמו"ר הרי"צ מלובאוויטש:** כשם שצריך לדעת חסרונות עצמו, כך צריך לדעת מעלות עצמו.

מדהים. נקרא זאת שוב: הרמב"ן הציע באגרתו שהובאה לעיל, להתבונן בכך שאתה גרוע מכל אדם, ואילו הבעש"ט מורה לשים לב לגודל המשמעות שלך, שכל דיבורך עושה רושם למעלה.

אכן, בדורנו אנו, הדרך להמריץ אנשים לעשות ולהתקדם היא רק דרך הכרת ערך המעשים שלהם ויכולתם להשפיע על כללות המציאות.

כך ידוע הביאור המובא בכמה מקומות בלקו"ש, על "הר סיני". שה' נתן את התורה במקום שפל כמו "סיני", אבל עדיין במקום שהוא "הר" ולא 'עמק' או תהום. כי הדרך להתקדם היא רק מתוך ידיעה שאתה "הר", ויחד עם זה, "סיני", שיודע וזוכר מי נתן לך את הכוחות ומה מצפה שתעשה איתם.

לסיום: החסיד רבי פנחס רייזעס משקלוב, היה מגדולי חסידיו של האדמו"ר הזקן. הוא גם היה עשיר גדול, משום שקיבל את ההון של חותנתו, שהעריכה את המאמץ שעשה כשהסתופף בצל רבינו הזקן. פעם רבינו בא לבקר בביתו ונדהם לראות את הבית שהוא בנה. זה היה בית מידות רחב ויפה, באופן שלא התאים כלל לחסיד ירא שמים, שעוסק בעבודת ה' פנימית.

הרבי נזף בו על הבית הגדול, והוא הסביר: היות שיש לי את הבית הגדול בעיירה, כל אסיפות הקהל הן אצלי, וכך יש לי השפעה להמליץ טוב על אנשים שזקוקים לעזרה מקופת הקהילה...

<sup>7</sup> דוגמא לכך משבת פט,א, שהשטן שאל את משה איפה התורה, ומשה ענה: "מי אני שנתן לי הקב"ה תורה?! חמדה גנוזה שאתה משתעשע בה בכל יום ואני אחזיק טובה לעצמי"?! היינו שהתורה נמצאת אצלו, ועדיין לא הרגיש שהיא שלו.

<sup>8</sup> בכך מבאר שם הרבי את דברי הגמרא בסוף סוטה, "לא תתני ענוה דאיכא אנא". כיון שענווה אמיתית אינה סותרת אפילו לידיעת המעלה שלו כעניו.

אם כן, אדם גדול מודע היטב לברכה שקיבל מאלקים, ומנצל אותה ככל האפשר לטובת עניני שמים.